

Zawartość tomów „Napisu”

Serię przygotowaną pod hasłem Jawne i ukryte w literaturze i kulturze poświęcono zbadaniu form piśmiennictwa okolicznościowego i użytkowego pod kątem strategii odczytań („lektura z kluczem”) tekstów literackich pochodzących z różnych epok, a także różnorodnych metod badawczych, które pozwoliły na odsłonięcie tajemnic i kodów, stanowiących podłoże zewnętrznego, wyraźnie czytelnego tekstu, odkrywających również wszystko to, co jego autor przekazuje czytelnikowi za pomocą np. sugestii, aluzji czy też swoistego szyfru.

W prezentowanym tomie znajdziemy: analizę sądów o rzeczywistości zawartych w Pismach Jana Dzwonowskiego z lat 1608-1625; rozważania poświęcone zapomnianym realiom w powieści dziewiętnastowiecznej (głównie sytuacji kobiet oraz relacjom między członkami rodziny w świetle prawa

rodzinnego i spadkowego); poznamy biograficzno-aksjologiczny kontekst Rodziny Połanieckich Henryka

Sienkiewicza i projekcję indywidualnych doznań autora w postaci przetworzonych artystycznie wątków

autobiograficznych na kartach wybranych powieści Bolesława Prusa. Prześledzimy również zmagania Andrzeja Stasiuka z cielesnością bytu, z „jestestwem” i „byciem” oraz sekretem istnienia; zbadamy kody i

zagadki w staropolskich „spiskach” tatrzańskich; będziemy także świadkami odkrywania prawideł swoistej gry literacko-towarzyskiej, poetyckiej mistyfikacji Stanisława Trembeckiego ukrywającego się pod imieniem Bielawskiego (miernego wierszopisa) oraz ujawnienia gier politycznych Józefa

Kossakowskiego, wyczytanych spomiędzy dwóch wydań powieści Książdz Pleban. Poznamy również próbę złamania szyfru miłosnych wyznań w korespondencji Sarmatów zaangażowanych w ukrywane związki; odnalezienia „korzeni zła” w twórczości Josepha Conrada w świetle tekstów Hanny Arendt oraz analizy problemu

interpretacyjnego Conradowskich przedmów. Tematem kolejnych artykułów są: eksploracja aspektów genologicznych poezji

współczesnej na przykładzie kołysanki oraz elementów propagandy w tekstach do nauki elementarnej dorosłych w ramach kampanii

zwalczania analfabetyzmu czy też relacje pomiędzy narracją a militarną strategią w tekstach prozatorskich o wojnie 1920 r.

Dział Varia zawiera komentarz do listów Konstantego Gaszyńskiego do Victora de Laprade'a, edycję krytyczną okolicznościowego

utworu scenicznego *Le vingt-un mai* jako przykład obrazka z życia towarzyskiego Warszawy z pierwszej połowy XIX wieku, studium na

temat polskich komiksów okolicznościowych i użytkowych, a także recenzję książki Listy Adama Mickiewicza (lata 1817-1833).

W tomie zatytułowanym *Literatura i rytuały* zebrano prace, które są owocem interdyscyplinarnych rozważań, mających związek ze

skodyfikowaną liturgią i paraliturgią w piśmiennictwie okolicznościowym i użytkowym. Wiele miejsca poświęcono tu ceremoniałowi –

zarówno zorganizowanemu wokół centrum metafizycznego rozpatrywanego w perspektywie wyznaniowej, jak i zdystansowanemu do

tradycyjnego sacrum, a nawet zorientowanemu na wartości bliższe porządkowi profanumczy wręcz tylko w nim funkcjonujące.

Zgromadzone w tomie teksty to także zapis obserwacji dotyczących zjawisk społecznych innych niż religijne i spirytualne, których

manifestacje językowe (i nie tylko) – w mediach tradycyjnych lub nowoczesnych – rozpoznać można w kategoriach obrzędu, mającego

wpływ na dokonujące się w rzeczywistości zmiany. Obecna seria „Napisu” porusza również kwestie znaczenia ceremoniałów, ich

związku ze słowem, poziomów rytualizacji życia czy też śmierci, co pozwoliło na pełniejsze poznanie i zrozumienie społeczno-kulturowych zachowań człowieka związanych ze zjawiskiem rytualności, których tak liczne i ważne ślady odnaleźć można w literaturze i

kulturze.

W tekstach zamieszczonych w tomie pt. *Umysły zniewolone. Literatura pod presją* poruszane są problemy cenzury i autocenzury,

„języka ezopowego”, strategii twórców wobec okoliczności związanych z uciskiem politycznych i religijnych systemów totalitarnych.

Rozważane są także zagadnienia przemian materii tekstowej i zmian redakcyjnych spowodowanych wpływami ze-wnętrznymi, a

wreszcie – tematyka: opresji moralnej, tabu obyczajowego, presji „dobrego wychowania” (rodzina, szkoła, otoczenie, władza) oraz

wstydliwych i przemilczanych sfer życia.

Prezentowane w serii recenzje odnoszą się do opublikowanych ostatnio książek poświęconych mało znanym, a nawet nieznanym

(często anonimowym) utworom z XVIII wieku dotyczącym okresu konfederacji barskiej oraz konfederacji targowickiej) oraz dialogowi

sztuki i literatury na temat portretu.

Seria XIV 2008

Serię zatytułowaną Krzywe zwierciadło na gościńcu. Literacka satyra, karykatura, groteska poświęcono istocie i funkcjonowaniu

różnych odmian komizmu i śmiechu w kulturze, koncentrując się na takich zjawiskach jak satyra, groteska, karykatura czy parodia –

zarówno w społeczeństwie współczesnym, jak i w społecznościach dawnych.

Zamieszczono tu teksty o charakterze interdyscyplinarnym zarówno z dziedziny literatury wysokiej, jak i popularnej czy folkloru, a także

z obszaru pogranicznych gatunków literackich. Przedmiotem analizy osadzonych w kontekście historycznym i społecznym strategii

komunikacyjnych stały się również przekazy historyczne i dokumentalne (pamiętniki, wspomnienia, prasa). Stanowiły one świadectwo

konkretnych sytuacji komicznych i funkcji spełnianych w danej kulturze.

Różnorodność wykorzystywanego materiału i usytuowanie problematyki na pograniczu różnych humanistycznych dyscyplin

badawczych (historia literatury polskiej i powszechnej, kulturoznawstwo, dziennikarstwo, socjologia literatury i kultury) pozwala na

pełniejsze poznanie i zrozumienie tego ważnego aspektu ludzkich zachowań społecznych.

Seria XIII 2007

Tom zatytułowany Cień złotych skrzydeł. Polskie opcje napoleońskie w literaturze gromadzi przede wszystkim materiały z konferencji

zorganizowanej z okazji 200-lecia utworzenia Księstwa Warszawskiego, która odbyła się w październiku 2007 roku w Ośrodku Studiów

Epoki Napoleońskiej przy Akademii Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusku. Autorzy zamieszczonych w księdze tekstów

ogarniają refleksją skomplikowane stosunki polsko-napoleońskie, doszukując się różnych przykładów na istnienie legendy

napoleońskiej. Omówione w „Napisie” utwory to przemówienia publiczne, broszury polityczne, poezja okolicznościowa (po polsku i po

łacinnie, pisana zarówno przez Polaków, jak i Anglików), wspomnienia osób związanych z dworem pruskim, kazania, a także

dwudziestowieczna proza artystyczna. Dopełnieniem części napoleońskiej są Varia, zawierające recenzję książki Literatura w

dydaktyce staropolskiej (Łódź 2007) oraz artykuły dotyczące różnych okresów: początku XVII wieku (praca o problemach

Rzeczypospolitej tego okresu w kontekście twórczości kapelana lisowczyków, księdza Wojciecha Dembołęckiego), a także czasów

konfederacji targowickiej (tekst poświęcony literackiemu responsowi biskupa inflanckiego Józefa Kossakowskiego na Biblię Targowicką

J. U. Niemcewicza oraz trawestacjom biblijnym Oświecenia, komentującym ówczesne wydarzenia polityczne) i lat rewolucji francuskiej

(poeta Adam Łabęcki wobec ideologii politycznej we Francji końca XVIII wieku).

Seria XII 2006

Tom niemal w całości składa się z materiałów z sandomierskiej konferencji pod wiele mówiącym tytułem Krwawy świt, mroczny dzień...

Problemy Rzeczypospolitej początku XVII wieku w literaturze okolicznościowej. Spotkanie stało się okazją do podjęcia wyprawy

śladami historii tego burzliwego okresu, próbą rozpoznania przyczyn i skutków tamtych krwawych wydarzeń oraz zaprezentowania

literackich komentarzy poświęconych politycznym i społecznym kwestiom Rzeczypospolitej Obojga Narodów, uwikłanej w konflikty

zbrojne. Jej angażowanie się w sprawy własnych sąsiadów, trudna polityka wewnętrzna państwa, zmagania wojenne... – to tylko

niektóre zagadnienia poruszane przez autorów. Wśród tekstów o charakterze interdyscyplinarnym zgromadzonych w niniejszym tomie,

a zaprezentowanych wcześniej w trakcie obrad (od 11 do 13 października 2006 roku w Sandomierzu) w kilku blokach tematycznych,

zamieszczone zostały analizy i interpretacje różnych rodzajów ówczesnego polskiego piśmiennictwa (proza publicystyczna, poezja

epicka i pieśniowa – w tym nowe znaleziska z archiwów szwedzkich). Materiały zamieszczone w księdze uzupełniają artykuły z działu

Varia oraz recenzje nowości wydawniczych.

Seria XI 2005

Zeszyt zawiera materiały z cieszyńskiej konferencji poświęconej problematyce realności i umowności granic w literaturze i kulturze.

Spotkanie pod hasłem Słowa ponad granicami. Literackie świadectwa kontaktów kulturowych stało się okazją do podążania śladami

historii podziałów i prób porozumienia podejmowanych w celu zachowania ciągłości tradycji.

Wzajemne przenikanie się kultur, dowody

przyjaźni i antypatii w stosunkach sąsiedzkich, ocena polskości dokonywana przez cudzoziemców na przestrzeni wieków, kategorie

obcości i swojskości, pogranicze literatury i kultury – to tylko niektóre zagadnienia poruszane przez autorów w pracach zgromadzonych

w niniejszym tomie, a zaprezentowanych wcześniej w trakcie obrad (od 12 do 14 października 2005 roku w Cieszynie) w sześciu

blokach tematycznych: I Między Śląskiem a Kurlandią, II Widoki zza przedmurza, III Pogranicze polsko-francuskie, IV Europa Słowian –

bez granic?, V „Kresy” – swojskie i egzotyczne, VI Znad książek. Uzupełnieniem tekstów książki są artykuły zamieszczone w dziale

Varia (edycja dwóch XVIII-wiecznych dokumentów z komentarzem, omówienie zagadnienia formy mówionej listu romantycznego na

wybranym przykładzie) oraz recenzje niedawno wydanych książek.

Seria X 2004

Tom zrealizowano jako księgę konferencji pod tytułem „Grzeczność nie jest nauką łatwą ani małą...”
Formy i normy stosowności

(Konstancin-Obory, 20-22 października 2004 r.), poświęconej normom stosowności obyczajowej oraz zachowywaniu ich – a także

przejawom historycznie oraz społecznie uwarunkowanego zjawiska łamania tych norm – w literaturze okolicznościowej i użytkowej.

Teksty zostały ułożone w pięciu grupach tematycznych zatytułowanych: Grzeczność w dokumentach literatury użytkowej; Stosowność

w komunikacji społecznej i mediach; Grzeczność a literatura okolicznościowa; Obraz normy i skandalu w literaturze pięknej;

Grzeczność języka i język grzeczności. Treści referatów dotyczą m.in.: kwestii dialogu międzykulturowego w świetle gramatyk dla

cudzoziemców, odbicia rzeczywistości w poradnikach savoir-vivre' uróżnych epok, wzorców grzeczności obowiązujących w reklamie i

mediach, a także retoryki i ośmieszania w tekstach prasowych, przykładów praktyki przekładowej wobec wulgaryzmów czy też

provokacji obyczajowej utrwalonej w literaturze beletrystycznej. Księga zawiera ponadto prace poświęcone stosowności w tekstach od

końca XVI wieku poprzez Mickiewicza, Witkacego, Gombrowicza do kontrowersyjnej literatury najnowszej.

Seria IX 2003

Podtytuł tomu brzmi: Pożegnania, pamiętania...i obrazuje główny temat serii: piśmiennictwo okolicznościowe poświęcone czci dla

zmarłych i pamięci o nich, zarówno w formach literackich (wspomnienia, pamiętniki, sylwetki), jak i użytkowych (nekrologi, kazania,

mowy pogrzebowe). Obok tekstów żałobnych i komemoratywnych, obejmujących okres od XVII po XX wiek, w serii zamieszczono

również blok tekstów, które w formie referatów były wygłoszone na konferencji Teatr wymowy. Formy i przemiany retoryki użytkowej

zorganizowanej w Supraślu (28-30 października 2002 r.). Wśród zebranych w tomie artykułów znajdują się też prace poświęcone

kulturze staropolskiej, w tym dwa dotyczące dawnej literatury kobiecej.

Seria VIII 2002

Głównym tematem serii jest Polemika i żart literacki, obrazowane przede wszystkim poprzez omówienie: problemu satyry w służbie

edukacji u Franciszka Salezego Jezierskiego, wierszy XVIII- i XIX-wiecznych (Krasickiego i Mickiewicza) poświęconych sposobom

pisania historii, klasycystycznej recenzji tłumaczenia Wergiliusza z początku XIX wieku, a także niewydanego dotąd (po raz pierwszy

opublikowanego w niniejszym tomie) szkicu współautorstwa Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego. Zeszyt zawiera też wydanie

nieznanych fragmentów listów Jana Lechonia do Stefana Żeromskiego. Tom otwiera artykuł przekrojowy o rękopiśmiennym obiegu

literatury w Polsce od XVI do XVIII wieku.

Seria VII 2001

Tom stanowi księgę pokonferencyjną na podstawie materiałów sesji Bellona, Klio, Kamena...

Literatura wobec wojen, która odbyła się

z udziałem ponad trzydziestu referentów: historyków i literaturoznawców z różnych ośrodków naukowych kraju. Zaprezentowana

została szeroka panorama zjawisk zarówno w literaturze powszechnej, jak i polskiej od średniowiecza po czasy najnowsze.

Współautorzy tomu opisują dzieła pisarzy wybitnych różnych epok, takich jak Maciej Kazimierz Sarbiewski, Samuel ze Skrzypny

Twardowski, Wespazjan Kochowski, Franciszek Salezy Jezierski, Cyprian Godebski, Józef Ignacy Kraszewski, Bolesław Prus, Henryk

Sienkiewicz, Lew Tołstoj, Stefan Żeromski, Jarosław Iwaszkiewicz, Zofia Kossak. Omawiają też teksty spisywane przez autorów-amatorów, przede wszystkim tworzone na bieżąco diariusze zdarzeń militarnych oraz pisane z dystansu czasowego wspomnienia.

Interesującymi przejawami odbicia wydarzeń militarnych w twórczości anonimowej są (przytaczane w tomie w całości lub w obszernych

fragmentach) ludowe pieśni bałkańskie z okresu wojen tureckich czy żydowskie elegie komemoracyjne dla ofiar pogromów. W tomie

znajdują się artykuły dotyczące oprócz poezji okolicznościowej także wybranych zagadnień z dziedziny piśmiennictwa prawnego,

fachowej literatury wojskowej, historiografii i publicystyki. Seria przynosi także edycję diariusza z czasów pierwszej Dymitriady, mowy

wyłoszonej z okazji rocznicy wiktorii wiedeńskiej oraz list otwarty z kręgu Wielkiej Emigracji.

Seria VI 2000

Dominantą tomu jest skomplikowane sąsiedztwo Polski i Rosji na przestrzeni epok. W części seria zawiera prace na tematy

historyczne: wczesnej prasy polskiej, XVIII-wiecznych gdańskich afiszy teatralnych, poezji politycznej Stanisława Trembeckiego czy

publicystyki Franciszka Salezego Jezierskiego. Wśród materiałów literackich niniejszy tom przynosi nowoczesne edycje łacińsko-polskiego poematu z czasów wojny siedmioletniej, diariuszy oblężenia Jasnej Góry przez Rosjan w 1771 roku, prozę Jezierskiego

Gowórek herbu Rawicz...oraz fragment odszyfrowanych zapisków osobistych Orzeszkowej. Druga część materiałów dotyczy

zagadnień historii najnowszej: okresu PRL-u i stosunków polsko-radzieckich, znajdujących odbicie w literaturze (w tym poezji stanu

wojennego). Część artykułów na ten temat przygotowali badacze rosyjscy. Okrasą tomu są wiersze „drugiego obiegu”, a także wiersz

okolicznościowy pióra Leszka Kołakowskiego.

Seria V 1999

Seria obejmuje rozważania nad dziejami powszechnymi, widzianymi z jednostkowej, egzystencjalnej perspektywy w literaturze

dokumentu osobistego: autobiografii i pamiętnika. Omawiani pisarze należą głównie do szlachty i reprezentują postawy typowe, lecz

przy tym zmieniające się na różnych etapach historii Są wśród nich: sarmacki rycerz i gospodarz z przełomu XVI i XVII wieku; dwaj

konfederaci barscy; polscy żołnierze korpusu francuskiego na San Domingo; Polak w wojsku rosyjskim z początku wieku XIX; działacz

patriotyczny z okresu powstania listopadowego; emigrant polistopadowy we Francji i Stanach Zjednoczonych. Autorami omawianej

poezji politycznej i publicystyki są też: duchowny pijarski; drobnoszlachecki współpracownik Kuźnicy Kołtątajowskiej; mieszczanin.

Przekrojowy charakter mają omówienia kazań okresu Księstwa Warszawskiego, XIX-wiecznego gatunku literackiego: szkicu

fizjologicznego, pozytywistycznego poradnictwa gospodarstwa domowego, a także poezji stanu wojennego. Osobne artykuły

poświęcono Benedyktowi Chmielowskiemu i Adamowi Mickiewiczowi jako autorowi listów. W serii zamieszczono wydane z rękopisów i

rzadkich druków materiały literackie, w tym wystąpienia trybunalskie Franciszka Salezego Jezierskiego i fragment pamiętnika dziadka

Elizy Orzeszkowej.

Seria IV 1998

Tom „królewski” – obejmuje prace dotyczące zagadnień władzy monarszej, poruszanych przez autorów polskich od XVI do XIX wieku.

Omówione zostały między innymi: rymowany poczet legendarnych królów rzymskich, poezja polityczna okresu bezkrólewia 1763-1764,

wiersze elekcyjne dla Stanisława Augusta Poniatowskiego i poemat w języku łacińskim dla syna Napoleona. Prozę reprezentuje XVIII-wieczna publicystka na temat zagadnień ustrojowych Polski. Rozprawy badawcze zilustrowane zostały w tomie tekstami literatury

okolicznościowej, opublikowanymi na podstawie unikatowych starych druków i rękopisów, po raz pierwszy i z zastosowaniem

nowoczesnych metod edytorskich. Kilku tekstom anonimowym zostało przysądzone autorstwo.

Seria III 1997

Tom pod znakiem mowy wiązanej – mieści głównie rozprawy i materiały, ukazujące odbicie przełomowych wydarzeń historycznych

(konfederacja barska, trzeci rozbiór Polski, rabacja galicyjska czy strajki roku 1980) w poezji okolicznościowej. Omówiono także

niektóre formy poezji okolicznościowej, powstającej w kręgu rodzinnym i przyjacielskim w wieku XVII i XVIII. Rozważania nad

dokumentem osobistym reprezentuje rozprawa o korespondencji Adama Mickiewicza. Tom zawiera również przedstawienie zasad

edycji XVIII-wiecznej literatury okolicznościowej, wypracowanych w kręgu badaczy związanych z redakcją „Napisu”.

Seria II 1995

Seria zawiera materiały i rozprawy poświęcone pojęciu „literatury stosowanej” w XVII wieku, poezji rodzinnej XVII i XVIII stulecia,

literaturze okolicznościowej Wielkiej Emigracji po 1831 roku, utworom będącym literacką reakcją na wydarzenia strajkowe 1988 roku, a

przede wszystkim problematyce tekstów czasów stanisławowskich (odpisywanych w czasie konfederacji barskiej dialogów mających

formę „rozmów zmarłych”, szkiców o kaznodziejstwie XVIII wieku oraz utworów poświęconych obronie i rzezi Pragi w 1794 roku). W

tym tomie rocznik powiększył się o nowy dział recenzji.

Seria I 1994

Zeszyt poświęcony zjawiskom literackim i paraliterackim, dotyczącym głównie czasów stanisławowskich i okolicznościowej literatury

politycznej początku panowania Poniatowskiego (kazania z okazji rocznic królewskich, wygląd kuchni Stanisława Augusta i receptury

kulinarne nadwornego kuchmistrza ostatniego króla Polski). Pozostałe artykuły podejmują problematykę okolicznościowości w teatrze,

listów z epoki staropolskiej czy wpływu Biblii i użytkowych tekstów liturgicznych stosowanych w Kościele katolickim na polszczyznę.